

σαν. Σιμώνω ένα γέρο και τον ρωτώ, τί τρέχει εδώ πέρα. Και μου λέει ο γέρος. 'Εδώ είναι η ρωμισσύνη σαράντα χρόνια κι όμπρός ύστερ' από τή δεύτερη Νεκρανάσταση. 'Η πρώτη είταν του Χριστού· τούτη είναι η δεύτερη. Σάν κλείστηκε η Ρωμισσύνη μέσα σ' έρμο Κοίμητήριο χρόνια πολλά, για να τής ταιριάζη η νεκρή της γλώσσα, βρεθήκανε μερικοί που άρχισαν και τραγουδούσαν τόσο γλυκά σ' αυτό μέσα τὸ δάσο, που δὲ βαστάχτηκαν οί ψευτοπεθαμμένοι, μόνε σηκώθηκαν ένας ένας τους κ' ήρθανε στον κάμπο και ξαναζωντάνεψαν πάλε. Και σά σωστοί ζωντανοί που γέννηκαν τώρα, έγινε κ' η γλώσσα τους ζωντανή. Ζύγωσέ τους, να δῆς τί γλυκά που τή λαλούνε.

Κι ό,τι έκαμα να ζυγώσω να καλοακούσω τὰ μαγευτικά εκείνα τραγουδάκια, ζύπνησα από τήν πολλή τή λαχτάρα....»

Δικός σου

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΣΤΟΝ κ. Π.

Όχου, κι' ός ήταν να γενῶ
στά δάχτυλά σου πέννα,
τὰ νόστιμα τὰ λόγια σου
να γράφω ένα ένα.

ΕΕΝΟΣ

ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΜΑΣ

(ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ ΣΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ)

Οί παρατηρήσεις μου αποδέχον την Γυμνασιακή έκπαιδευσι ιδίως. Τὸ πρώτο που έχει κανείς να παρατηρήτη είναι ότι η Έκπαιδευσις μας δὲν είναι Έθνική—μόλας τις ρεκλάμες που δημοσιεύουν κάθε χρόνο τὰ ιδιωτικά μας σχολεία!—Τὰ Γυμνάσια μας οὔτε Έλληνες βγάζουν, οὔτε ανθρώπους κἄν. Απορροφούν τὸν περισσότερο καιρὸ του φοιτῶντος εἰς αὐτὰ ὄχι για να τὸν μάθουν—κάθε ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ κατορθώνει ἡ ἀμέθοδος και γελοία δ.δασκαλία,—μόνο για να τὸν πασσαλείψουν με ξεθωρια-

σμένες γνώσεις τῶν δύο κλασσικῶν γλωσσῶν και έτσι οὔτε μπορούμε κἄν να παρηγορηθούμε για τὸν ἀδικαιολόγητο παραγκωνισμόν τῆς Ἑλληνικῆς ὁ ἀπόφοιτος του γυμνασίου καταρθώνη οὔτε τὴν γλώσσά του να ξέρη οὔτε τὴν ἀρχαία να μάθῃ. Τὸ κέρδος που ἀποκομίζει μετα τὸ μαρτυρικὸν χασομέρημα τῶν ἐπτά ἐτῶν είναι ἐνίοτε ὁ εὐνομισμός του πνεύματος και τὸ σακάτεμα του σώματος· ἀντί να ὀξυνθῇ ἡ κρίσις του, ἐπαραφορτώθη και μνήμη του. Και γι' αὐτὸ βλέπομε παιδιὰ με σπινθηροβολοῦν πνεῦμα, νάμβλύνωνται διανοητικῶς στο τέλος.

Quidquid delisunt professores, pleruntia discipuli. Ἡλ. ἡ κουταμάρα, ἡ στενοκεφαλιά και ἡ ἀμάθεια τῶν δασκάλων ξεσπᾶ στα κεφάλια τῶν μαθητῶν.

1) ΕΞΩ ΤΑ ΛΑΤΙΝΙΚΑ. Τὰ Λατινικά είναι ἄλλωστε σιωπηρῶς καταργημένα πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ κανένας Ρωμῆς δὲν ἔμαθε ποτὲ στο γυμνάσιο λατινικά. Για να γίνεται στο γυμνάσιο σωστή διδασκαλία τῆς Λατινικῆς και ὄχι κερφωδία, πρέπει ναῦξηθῶν οί ὤρες τῆς διδασκαλίας και τῆς κατ' οἶκον μελέτης. Ἀλλὰ ὅλο αὐτὸ τὸ βάρος—τὸ ἤδη τώρα δυσβάστακτο—δὲν εἶνε σωστὸ να τὸ ἐπιβάλλωμε σ' ὄλους τοὺς μαθητὰς· ἡ Λατινική θὰ γίνῃ μάθημα προαιρετικόν, (για τοὺς φιλολόγους βέβαια ἀναγκαστικόν). Ὁραῖος εἶναι βέβαια ὁ Κικέρων, ἐφᾶμιλλος, ἔστω, του Ὁμήρου ὁ Βιργίλιος, ὑπέρτερος του Θουκυδίδου ὁ Τάκιτος· μα δὲν ἔχομε καιρὸ για ὄλους· ἀρκετὰ ἔχομε να κάνωμε με τοὺς Ἑλληνας· χωρὶς ἀεκαρίες δὲν θὰ σώσωμε τὸν Κλασσικισμόν· πρέπει να τὸν περιμαζέψωμε, γιατί ἄλλοιῶς θὰ τὸν παρασύρῃ δλόκληρο ἡ νέα ζωὴ με τις νέες ἀπαιτήσεις. Ἐχομεν ἐμεῖς και τὸ ἐξαιρετικὸ πλεονέκτημα, ὅτι ἡ γλώσσα μας δὲν συνδέεται με τὰ λατινικά καθὼς οί ρωμανικὲς γλώσσες. Ὅσο δὲ για τὴν ρωμαϊκὴ gravitatem οὔτε 10 ρωμιοί δὲν θὰ τὴν χρωστοῦν στις λατινικὲς σπουδές.

Δὲν εἶναι λοιπὸν σωστὸ για τρεῖς φιλολόγους και ἄλλους δυο νομικοὺς που θὰ χρειαστοῦν τὰ Λατινικά να τυραννηθῶν ἐπὶ τόσα χρόνια ὁ ἄλλοι 95 φυσικομαθηματικοί, γιατροί, και νομικοί (ἐμποροί, δικηγόροι, κτλ.). Για να ξέρουν οί γιατροί τις ρεσιπέτες τους και οί δικηγόροι τὰ ρωμαϊκά των ρητᾶ, ἀρκεῖ διδασκαλία στοιχειώδης τῆς Λατινικῆς στὴν τελευταία τάξη του γυμνασίου (ἡ και στο Πανεπιστήμιο).

Τὸ μόνο που μᾶς μένει ἀκόμη να σκεφθῶμε είναι μήπως ἀρθῇ ἡ ἀναγνώρισις τῶν Γυμνασίων μας ἀπὸ τὰ ξένα κράτη· ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι ἐσωτερικὸν ἐπιχείρημα και ἐπὶ τῆς αὐτῆς οἰκίας δὲν ἰσοφαρίζει τὰ ἐκ τῆς καταργήσεως κέρδη. Ἀλλως τε τὸ ἴδιο πνεῦμα ἄρχισε και ἔξω να φυσᾷ· στὴν Ρωσία, τὴν Οὐγγαρία, καταργήθη σχεδὸν ἡ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς ἀπὸ τὰ ἀρχαία κείμενα και ἄλλοῦ ἄρχισε να ταλαντεύεται.

2) ΣΩΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ. Ἀν ἡ διδασκαλία τῶν Λατινικῶν καταντᾷ σὲν μεγάλο μῆδενικό, μα και ἡ τῶν Ἑλληνικῶν σχεδὸν τίποτε δὲν ἀποφέρει. Ὁ μαθητὴς πρέπει να μάθῃ τόσο καλά τὴν ἀρχαία φιλολογία και τὸν ἑλληνικὸν βίον, τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν και τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, ὥστε να τὸν ἐνστερνισθῇ και να τὸν ἐνοματώσῃ μέσα του, ὥστε να τὸν αἰσθανθῇ και

να τὸν ἀγαπήσῃ με δλη που τὴ καρδιά. Για να γίνωμε δλα αὐτὰ πρέπει, πρώτον και κέρριον, να διαβάσῃ ὁ μαθητὴς πολλὴν ὄλη. Με τὴν Γραμματικὴ και τὸ Συμμετακτικὸ πρέπει να ἐξοφλήσῃ στὴν δευτέρα του Γυμνασίου και να μὴ τὰ κοπανίζῃ ἐπ' ἀπειρον, ἀφοῦ δὲν εἶναι αὐτὰ σκοπὸς παρὰ μέσον. Οί περισσότεροι ἀπὸ τοὺς διδάσκοντας τῶρα θεωροῦν καθήκον των πρὸς τὴν πατρίδα να μεταδώσουν στοὺς μαθητὰς τὰς γνώσεις των περὶ αἰολικῶν ἔγγραμμάτων παραδίδουν Ὁμηρο, περὶ συντακτικῶν σχημάτων, ἂν ἐρμηνεύουν (sic) Θουκυδίδην, και ὕτω καθιεξῆς. Ἔτσι ὁποτελεσμα του κόπου και χρόνου που ἐξοδεύτηκε εἶναι ὅτι ἀπὸ ὄλην τὴν θαυμασία ἐκείνη ποιησιὰ ἀπολυόμενος του Γυμνασίου, ἐσύνταξε μία τραγωδία του Σοφοκλέους και αἰσθάνθηκε—κατὰ συνθήκην,—πέντε ἔξη ραψῶδες του Ὁμήρου· ἐπὶ δὲ για ἐξόδιον στον μετέπειτα βίον ἀρκετὴ δόσιν ἀποστροφῆς για τὰς στερεοτύπους ἐκδόσεις, ὥστε ποτὲ να μὴ ξαναοίξῃ ἀρχαίον συγγραφέα.

Τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ θέλωμε να τὴν ἀγκαλιώσωμε για μᾶς ἔχει ὄχι μόνον κλασσικὴ φιλολογία ἀλλὰ και ἔθνική· για κάμποσο καιρὸ ἀκόμη,—ἂς ἐλπίζωμε πῶς ἡ νέα ζωὴ που γλυκοχαρίζε, δὲ βαργήσῃ να μᾶς χάριση, μία γρηὴ φιλολογία—γιαρκετὸ καιρὸ ἀκόμη ἀπὸ μόνα τὰ σπλάγχνα τῆς θαντλήσῃ ἡ ἡγέτις τίξις τῆς κοινωνίας, τὰ ἱερὸν ἔαρ του Ἐθνους, τις ὑποθήκες του ἰδεώδους ἐκείνου κόσμου, οί ὁποῖς κάμνουν να μεγαλοურγήσουν ἐκείνους που τις ἐγκολπώθησαν και ναβαδίσουν τὸ ἔθνος τους. Γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ, για να καταλάβῃ ὁ μαθητὴς ὄλον τὸν κόσμον ἐκεῖνο, πρέπει να διδαχθῇ τὰ στοιχεῖα του ἰδιωτικῶ και δημοσίου βίου τῶν Ἑλλήνων, λίγη ἀρχαιολογία, ἱστορία τῆς τέχνης, γραμματολογία κτλ.

3) ΕἰΣΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ἐν συναρῆα με τὴν βυζαντινὴν, ὥστε ὁ μαθητὴς να καταλάβῃ ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς τῆς ἑλληνικῆς γραμματείας. Τὰ χάλια μας ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ σύσσωμὸν ζήτημα δὲν χρειαζονται κἄν ξεσκέπασμα.

4) Ὅσο για μερικὰ ἄλλα μαθήματα πρέπει να ξεφορτώσωμε λίγο τὴν μνήμη και να δυναμώσωμε τὴν κρίσι· εἶται λ. χ. στα Μαθηματικά πρέπει να περιοριστοῦν λίγο τὰ ἀτέλειωτα θεωρήματα, και να αὐξήσουν οί ἐφαρμογές. Τὸ ἴδιο και στὴν ἱστορία· να περιορισθοῦν εἰς τὸ ἐλάχιστον οί χρονολογίες, τὰ ὀνόματα, οί χαρακτηρισμοί τῶν μεγάλων ἀνδρῶν (αὐτὲς μάλιστα δίνουν και παίρνουν στα ἑλληνικά σχολεία), και οί ἐκτενέες περιγραφές.

Πρέπει να περιορισθῇ λίγο και τὸ ὕλικὸ τῆς Γεωγραφίας, ἱερᾶς, κτλ· πρὸς ἄφελος τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν.

5) Τῆ κρίσις περὶ Ὁμήρου, Σοφοκλέους, Περικλέους, θὰ τις μορφῶσῃ ὁ μαθητὴς σιγὰ σιγὰ με τὴν μελέτη τῆς γραμματείας και τῆς ἱστορίας, και εἶναι περιττὸ να τοῦ τις σερβίρῃ ἐτοίμες ἡ Γραμματολογία και ἡ ἱστορία.

6) Πρέπει να ὀρισθῇ και ἓνα θριον ἡλικίας (κατώτατον 13 ἐτῶν) για ὄσους μπαίνουν στο γυμνάσιο· μόνο τὰ δικὰ μας γυμνάσια ξεφορνίζουν παιδιὰ ἄγουρα για ἐπιστήμη και χωρὶς να χωνέψουν ὅ,τι ἔμαθαν.

7) Περιορισμός τῶν ὥρων τῆς διδασκαλίας· μάλιστα

ΔΑΦΝΗΣ ΚΑΙ ΧΛΟΗ

Μετάφραση Ἡλία Π. Βουτιερῆδη

ΙΕ'. Ἡ Χλόη, ἀφοῦ πῆρε τὸ σουραῦλι και τῶβαλε στα χεῖλη της, ἐπαίξεν ὄσο μπορούσε δυνατώτερα· τὰ βόδια ἀκοῦν, γνωρίζουν τὸ σκοπὸ και μουγκρίζοντας με μιὰ ὄρη πηδοῦν στὴ θάλασσα. Κ' ἐπειδὴ ὄρητικὸ τὸ πῆδημα γίνηκε ἀπὸ τὸνα πλευρὸ του πλοίου κι' ἀπὸ τὸ πέσιμο τῶν βοιδίων ἀνοιξε ἡ θάλασσα, ἀναποδογυρίζεται τὸ πλοῖο και με τὴ βοήθεια τῆς θαλασσοταραχῆς βουλιάζει. Πέφτουν ὄλοι στὴ θάλασσα, μα ὄχι με τὴν ἴδια ἐλπίδα του γλυτωμοῦ. Γιατί οί κουρσάροι εἶχαν κρεμάσει στο πλάι τους τις μαχαίρες κ' εἶχαν φορέσει τὰ λεπιδωτὰ μισοθώρακια κι' ὡς τὴ μέση τῆς ἀντιζας τὰ ποδήματα εἶχαν δέσει, ἐνῶ ὁ Δάφνης

ἦταν ζυπόλυτος, γιατί ἔβρασε στον κάμπο, και μισόγυμνος, γιατί ἔκανε ἀκόμη ζῶστη. Ἐκείνους λοιπὸν, ἀφοῦ κολυμπήσαν λίγο, πέματτα τους πῆγαν στον πάτο, ἐνῶ ὁ Δάφνης εὐκολα τὸ φέρεμά του ἔβγαζε· μα ἀπόστεινε στο κολύμπι, γιατί προτήτερα μονάχα σὲ ποτάμια κολυμποῦσε, ἀπ' τὴν ἀνάγκη ὄμως μαθόντας τί πρέπει να κάνει, ὄρησε στὴ μέση τῶν βοιδίων· κι' ἀφοῦ ἀρπάξε με τὰ δυὸ του χέρια δυὸ κέρατα βοιδίων σέρνονταν στὴ μέση εὐκολα και χωρὶς κόπι, σὰ να ὄδηγοῦσε ἀμάξι.

Κολυμπάει τὸ βόιδι ὄσο μήτε ἄθρηπος· μονάχα ἀπὸ τὰ θαλασσοπούλια λείπεται κι' ἀκόμη κι' ἀπὸ τὰ ψάρια. Οὔτε θὰ πινιγόταν τὸ βόιδι, ὄταν κολυμπάει, ἂν ἀπὸ τὰ δ'χάλια του δὲν ἔπεφταν τὰ νύχια σὰν πολυβραχοῦν. Τὸ βεβαιώνουν αὐτὸ ὡς τὰ τώρα πολλὲς μεριές τῆς θαλάσσης, που τις λέν βοῖδοπεράματα.

ΙΣΤ'. Γλυτόνει λοιπὸν με τέτοιο τρόπον ὁ Δάφνης και δυὸ κίντυνους ἔφευγεν ἀνόπιστα, τοὺς κουρσάρους και τὸ πνίξιμο Κι' ἔμα βγήκε στὴ στεριά και βρῆκεν ἐκεῖ τὴ Χλόη, που γελοῦσε κ' ἔκλαιγε μαζῆ, πέφτει στὴν ἀγκαλιά της και ρωτοῦσε να μάθει τί ἤθελε κ' ἐπαίξε τὸ σουραῦλι. Κι' αὐτὴ του τὰ διγιέται ὄλα· τὴν τρεχάλα της στον Δόρκωνα· τὸ συνήθιο τῶν βοιδίων· πῶς τὴν ὄρηνηψε να παίξει τὸ σουραῦλι και ὅτι πέθανε ὁ Δόρκωνας· μόνο ἀπὸ ντροπὴ για τὸ φιλὶ δὲν

εἶπε. Ἀποφάσισαν λοιπὸν να τιμήσουν τὸν εὐεργέτη τους· κι' ἀφοῦ πῆγαν με τὸ συγγενολὶ τους θάφτουν τὸν ζυμοῖο Δόρκωνα. Ἐρριξαν ἀπάνω του χῶμα πολλὸ και δέντρα ἡμερα πολλὰ φύτεψαν και κρέμασαν στον τάφο του τὰ προφαντὰ ἀπὸ τὰ σπαρτὰ· μα και γιαλα ἔχυσαν ἀπάνω του και σταφύλια ἔζυψαν και σουραῦλια πολλὰ ἔσπασαν. Ἀκούστηκαν και τῶν βοιδίων ὄρηνητικὰ μουγκρίσματα και κάποιες τρεχάλες ἀταχτες μαζῆ με τὰ μουγκρίσματα εἶδαν· και καθὼς λέγαν οί βοσκοί κ' οί γιδάργηδες αὐτὰ ἦταν τὸ μυρολόι τῶν βοιδίων για τὸν πεθαμένο γελαδάρη. Κ' ὕστερα ἀπὸ τὸ θάψιμο του Δόρκωνα λούζει τὸ Δάφνη ἡ Χλόη, ἀφοῦ τὸν ἔφερε στις Νύμφες και τὸν ἔμπασε στο σπήλιο. Κι' αὐτὴ τότες για πρώτη φορὰ μπροστὰ στο Δάφνη ἔλους τὸ κορμί της, τὸ λευκὸ και ποῦστραφε ἀπ' ὄμορφοι και που δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ λουτρό για να ὄμορφήνει. Κι' ἀφοῦ μαζέψαν ἀθῆνα, ὄσα ἦταν στὴν ἐποχὴ ἐκείνη, στεφάνωσαν τὰ ἀγάλματα και τὸ σουραῦλι του Δόρκωνα σὰν ταῖμα τὸ κρέμασαν στο βράχο.

ΙΖ'. Κ' ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ πῆγαν και ζέταζαν τὰ γῆδια και τὰ πρόβατα. Κ' ἐκεῖνα ὄλα κοίτονταν χάμου χωρὶς να βόσκουν, οὔτε να βελάζουν· μα θαρρῶ, πῶς τὸ Δάφνη και τὴ Χλόη, που εἶχαν γίνε ἀφαντοί, πεθουμῶσαν. Ὅταν λοιπὸν τοὺς εἶδαν κι' αὐτοί τοὺς φώναζαν ὄπως πάντα κ' ἐπαίξεν τὸ σουραῦλι, τὰ πρό-